

A.Gergely András

Jutalomutazás saját koponya körül

Kutya egy lét, ugatásra is alig érdemes állapot, szégyenre sem kész kitettség... Lehetséges minden. Epilepszia, agyhártyagyulladás, szívroham, tudatvesztés, fulladásos frász, infarktus, oktalan ájulás, önkibontó állagfoszlás... Ki tudja. „Amíg másokkal voltunk” – egy világi állapot volt, ha sokféle is, de ez most még csak pokoli sem. Túlélhetetlen, túlélni sem érdemes. Vagy csakazértis.

Állapot-ábrák, képzet-pillanatok, metszőre szecskázott mondatok, világ-sejtések, ködlő víziók, mikroléptékű redukciók intimitásai. Lételemlet pótló létgyakorlat. Seregnyi asszociáció, íróársak szentenciái, lebegés és rekedés, iramodás és maszkolt moccsatlanság. Talán egyedül annak lenne értelme, recenziót is saját szótárával írni, jelzőivel, igeidőivel, láthatárával, emléktöredékeivel, logikai cseleivel, nem-napló krónikájának pillanatfelvételeivel.

„Naplót akartam írni”. Az első mondat. De: „Nem jöhetett létre napló, nem tudtam írni, bármit feljegyezni, még az olvasás is nehezemre esett. Tapasztalataim anyaga ennyiben bizonyosan meghatározza annak a szövegnek a műfaját, amit most írok. Naplónak nem tekinthetem, csak emlékekre hagyatkozhatom, az enyéimre meg másokéira, és azokra a néhol gyönyörű, néhol rémületes folytonossági hiányokra, amiket a felejtés hoz létre. A fantázia néhol belakja ezeket”.

Az a negyvennyolc óra, mely „kiesett az életemből”, s a mások felejtéseire nem hagyható, meglévő „személyre szabott, történelmi és egyéni stratégiák”, melyek a közös visszatekintések megosztásának eszközei, csak részbeni lenyomatok. „Az én felejtésemben az volt a meglepő, hogy nem csupán a trauma utáni eseményeket felejtettem el, hanem a megelőzőket is. Negyvennyolc óra kiesett az életemből. Ez a megrázkódtatás áll a középpontban. Ez a centrum, ha létezik ilyesmi, ez irányít, ha számomra teljesen üres is. Eltűnt két napom. Az enyém. Ahová sohasem térhetek vissza” (7).

Egy vörös bicikli, lent a betonon, a folyamatosan villogó mennyezeti neon az irodalmi szemináriumi olvasóban, egy régi magyar irodalmi szépsz, talán a pietizmusról, üvöltve fakadó („sokak szerint úgy üvöltött, mint a fába szorult féreg...”) előadó, félve lesett pillanatok, fuldoklás, hörgés, rángatózás, vörös-fekete arc, pánik. Utólag összerakva... Az anyag ereje, a vibráló fény, az Utólagos értesülések, a rohamok ciklusai, a képzetek sora, reflexiók hullámai, mentők, infúzió, képtelen diszpécser, kórházi feeling, esetlegesség és biztonság, elmúlás és lét-készség közötti idők. Több, mint hitelesség, a nyomozás az emlékezet ellen és árán, a hitelesség biztosítékai az énelbeszélés dómájával... – feltételek, körülmények és viszonylatok. A lét maga, embrió-sorstól a halál kapujáig, és írói különbejáratáig is. Hol a sejtől fakadó üvöltés, hol a feszültségből formálódó idegenszerűség, énes egyes és hideg harmadik személyűség, vallomás és lenyomat-diagnosztika egyszerre és váltakozva. A rálátás kényszere-képzete, a narrátor közönye, a pusztuló kínja, a mesélő visszképe mindarról (és látszólag csakis arról), amit az állapot kínálhat.

„Amikor kémiával bombázza az agyadat a tudomány, akkor nem a közérdekű, mesterséges derűt vagy a fontos dolgaid hazug másolatát színlelik

beléd. Csak azt kapod vissza, némi segítséggel, azt a csodás képességedet, hogy meg tudd teremteni magadnak a saját, rendezett világot. Hogy ne öljön meg az a felfoghatatlanul bonyolult értelmesség, amit néha üres káoszunk látsz. Hogy lehessen, létezessen, legalább a fejedben, újra, a valami. Ott dől el”.

És hát valljuk be, sístergő siker mindhárom lételemben. Kilábalás az agydaganatból, felépülés, visszaesés, utókezelés, a szerzői én újraindítása, a partnerségi létállapot regenerációja, a visszanyert létértelem nehezen indoklásának, még értelmes tovavitelének esélykeresése is...

„Ne engedj teret a test gonosz szótlanságának...“ /.../ „Felkönyöklök, nézem, gyönyörű, a szépség a legerősebb imperatívusz. Ki lehet látni az utcára. Hajnalodik, a nap épp csak feljött. Nagy segítség a mondat. EP-től kaptam, pedig az én agyam terméke. A könyvem foglalkoztat, magammal vittem a problémákat az álomba. Reggelre megoldódtak: új feladatok termeltek. Tovább dolgozom, hogy beérhessen a távoli tanács...” (179).

„A halálom volt az a vagon. Hosszú a csúszda, színes, széles, nagyon meredek, azon csúszok lefelé, akadálytalanul és feltartóztathatatlanul. Úrrá lett rajtam a pánik. Egyetlen dolog foglalkoztatott, hogy kimeneküljek ebből a helyzetből. Le akartam szállni a csúszdáról, nem, ez nem lehet igaz. Műtét, sugarak, kemó, türelmes lábadozás hónapok óta. Mégis visszatér. Rátész a nedves csúszdára, meglök. Zúzok lefelé, forgok is, mintha most születnék. Visszaszületek a halálba, bele a nemlétebe. Nincs kegyelem. Haragot éreztem a betegségem iránt, most először kegyetlen gyűlöletet” (259).

Ám a fejezetek nem evidens kronológiába tagolódnak, s részük több, korábban már közölt lírai lepkenovella, esszéfoszlány, álomtársaság is. Gyógyulás-kronológia rejlik a mélyében, de tagolják a derű románcai, az állapot diagnózisai, az előzmények nyomozati jegyzőkönyvei is. Hol kölcsönvett sors, hol privát történet, hol emléket, megint másutt a lábadozás krízise és akaratsziklája. Nem Karinthy-parafázis, nem csábos kalandtúra a saját koponya körül... S ha mégis földereng egy svéd kisváros, az is Kassában ér talajt... „A gonosz Einar bácsi pedig egy éjjel, amikor az ifjú mesterdetektív titokban ujjenyomatot vesz tőle, azt mondja álmában: hepu. Nagyjából ennyi bizonyítékom van rá, hogy létezik világ azon kívül is, amelyikben én élek magányosan...” A betegmagány elégiája, a túlélés száguldása azonban nem kegyeleti regénnyé teszik Szilasi új művét. Időleges, időigényes, időgazdag világba invitál, melyet az is jól ismer már, ki megjárta rövidebb útját a megkülönböztetésnek

és elkülönöződésnek. Ám mindez „hosszú lett. Az összefüggő gondolkodás lassan alakult ki, de hamar bizonyos lett, hogy az aktuális tapasztalataim, még azok is, melyekről csak másoktól értesültem, alaposan újraírták a múltamat. Testi tapasztalatok bukkantak fel, emlékek olyan helyekről és időkből, amelyekről alig-alig tudtam, hogy léteznek, s az is meglehet, hogy talán tényleg nem is léteztek előtte, hogy maga az emlékezés hozta létre őket...” (199)

Az emlékezésről, a súlyosan halálos betegséggel szembeni diadalról mintegy csak ráadásképp szól. De végzetesebben a testről, a hirtelen és siváran végleg távozó emberanyagról, az önképhez ragaszkodásról, vesztett és visszapótolható tudatról, az időtlen sajáttról, a személyes történetiről, családiról és háborúról, térbeliről és időtlenről is ugyanannyit mesél. Ahogy Darvasi László bemutatta a kötetet: „mindezekről kitárulkozva a confessio műfaját is fölhasználva beszélnek a rövidre vágott, visszafogott, feszülten pulzáló sorok. Ízlelgessük a baljósan gyönyörű címet: Luther kutyái. Íme, egy regény, amelyben visszahódították az életet”. A „rémületes folytonossági hiányok” és a felejtés rettenete valóban újateremti az emlékezet életét, s ebből fakadóan az élet emlékezetét is. A záróképben Szilasi a gát kavicsos földesútjának lejtőjén rohog immár, Szerbia felől vissza a város felé, ott, ahol „egyszer találtál egy üres Kalasnyikov-hüvelyt”, „nemrég háború volt. Megfordulsz, indulsz hazafelé. Nagyjából húsz kilométer az út. Szűk egy óra alatt teljesíted. Egyre rövidebb az idő. Tűz a nap, vibrál a fény”. A fantázia néhol belakja ezeket is... Az irodalom mint a valóságérzékelés esete pedig önkéntelenül is szolgál. Megszolgálja a hitet, a meditáció és fohász megannyi szenvedő alakját, a szenvedés kínjait, a Teremtő alkotta világban a szavak nélkül is élethitvallásra merészkedőt.

S hogy mi van akkor azokkal a kutyákkal?

Ők csak figyelik az Asztali beszélgetések lapjain a gazdi asztaláról esetleg lepottyánó húst. Azóta is, hogy Luther beszédeinek gyűjteménye az úrvacsorai asztalnál mintegy a mindenkori kulturális párbeszéd tanúságtétele maradt, s időközben korszakos forrásművé lett, úgy Szilasi szövege is e „baljósan gyönyörű” címmel az elveszett és visszanyert tudat, „az érzékelhetetlen idő, a gyógyulás lehetetlensége és mégis csodája” alapkönyvévé lehet. Utazás egy koponya, egy család, a halálos betegség fölötti drámai küzdelem „confessio”-műfajú története körül. „Íme, egy regény, amelyben visszahódították az életet”.

(Szilasi László: Luther kutyái, Magvető, 2018)